

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

אני רואה את הגוי בא להדליק את האור בביתי, האם מותר לי להניח לו לעשות זאת?

אמנם למדנו שאם הגוי כבר הדליק את האור, שאין על היהודי חיוב לצאת מהבית, אלא שאסור לו לקרוא וכדו' דברים שלא יכל לעשות בשום אופן בלא האור. אבל כשרואה שבא הגוי להדליק, אפילו בא להדליק מעצמו בלא רצון היהודי, צריך למחות בו שלא ידליק. ואם בא לעשות בעל כרחו, צריך לגרשנו מביתו מפני חילול ה' שלא יאמרו שבשליחותו הוא עושה³.

אולם, כל זה כשבא הגוי לעשות מלאכה בבית היהודי עבורו, אבל אם הגוי עושה מלאכה עבור היהודי בביתו שלו אין צריך למחות בו, וזאת בתנאי שעושה על דעת עצמו בלא ציווי של היהודי. ואף היתר זה אינו אלא כשעושה הגוי בכלים ועצים שלו, אבל אם עושה בכלים ועצים של היהודי, בכל אופן צריך למחות בו אפי' עושה בביתו שלו⁴.

מה הדין בגוי שהדליק את האור עבור עצמו? גוי שהדליק את האור או עשה מלאכה אחרת עבור עצמו, מותר ליהודי להנות ממלאכה זו.⁵ אולם, כל זה במלאכה כגון הדלקת האור או מזגן וכדו', שאין חשש שמא ירבה הגוי בשביל היהודי, כיון ש"נר לאחד נר למאה", דהיינו שכמו שיכול אחד

מעשה באחד המלוונות שגוי לקח מים רותחים מסיר שעמד על הגז ושפך אותם למיחם, האם הדבר מותר? נראה שדבר זה אסור, מפני שנעשה כאן "חזרה" לאש שאינה גרופה וקטומה, דהיינו שיש דין שאסור בשבת להוריד מאכל מהאש ולהחזירו לאש שאינה גרופה וקטומה¹, והמיחם הרי הוא כאש שאינה גרופה וקטומה, ועל כן אסור להוריד את המים מהאש וליתנם במיחם. וכיון שליהודי אסור לעשות זאת, כמו כן אסור שגוי יעשה זאת בשביל היהודי.

אמנם, לענין דיעבד אחר שעשה הגוי, מותר להנות מהמים הללו. והטעם, מכיון שהמים היו רותחים דהיינו שנתבטלו כל צרכם אף ישראל אם עשה כן בשוגג אין המאכל נאסר, וגוי שעשה בשביל ישראל אפילו אם היה זה במזיד אינו נחשב אלא כישאל שעשה בשוגג².

יהודי ישב בחדר חם ובא גוי והדליק בשבילו את המזגן, האם הוא צריך לצאת מהחדר?

פשוט הוא שאסור להורות לגוי להדליק את המזגן, ואף לא ברמז כל שהוא [ובאופן שהחום כבד מאד נדון בעז"ה בהמשך].

אמנם, במקרה שהגוי הדליק את המזגן אין צריך היהודי לצאת מהחדר, אך עכ"פ אסור לו לעשות שום מעשה כדי להגביר את הנאתו מהדלקת המזגן, ולכן אסור לסגור את החלונות וכדו'.

³ מ"ב סימן רע"ו ס"ק י"א.

⁴ שם.

⁵ ש"ע סימן רע"ו סעיף א'.

¹ ש"ע סימן רנ"ג סעיף ב' עיי"ש פרטי הדינים בזה.

² רמ"א סימן רנ"ג סעיף א', ומ"ב ס"ק ל"ד, וביאור הלכה ד"ה ואם החזירה וד"ה דינו שכח.

להשתמש באור שהודלק כן יכולים גם הרבה בני אדם להשתמש באותו האור בו זמנית⁶. אבל מלאכה שככל שרבים בני אדם צריך לעשות ממנה יותר כבישול⁷ וכדו', אפילו עשה הגוי עבור עצמו אסור ליהודי להנות ממנה, מפני שחוששים שמא יבוא הגוי להרבות בשבילו [וכ"ז כשהגוי מכיר אותו ויודע שהוא ג"כ צריך לאותה מלאכה]⁸.

מה הדין אם הגוי הדליק גם עבור עצמו וגם עבור היהודי?

באופן שיש במקום רוב גויים ומיעוט יהודים, ובא גוי והדליק את האור, מותר ליהודים להנות מאור זה, מפני שאנו אומרים שהגוי את האור לצורך הרוב. אבל אם יש רוב יהודים או אפילו מחצה יהודים ומחצה גויים, אסור ליהודים להנות מהאור שהודלק⁹. וטעם הדבר י"א משום שיש לנו ספק שמא הגוי הדליק את האור עבור היהודים, וי"א משום שמתמא הדליק זאת גם עבור הגויים וגם עבור היהודים ואף באופן כזה אסור ליהודים להנות מהאור¹⁰.

אולם, כל זה כשהדליק הגוי את האור עבור אחרים והיו ביניהם גויים ויהודים, אבל אם מוכח הדבר שהדליק עבור עצמו¹¹, מותר ליהודים להשתמש באור זה אפי' במקרה שיש רוב יהודים¹².

ובאופן שמוכח שהגוי הדליק עבור עצמו אך יודעים אנו שהדליק גם בשביל היהודי, נחלקו הפוסקים, שדעת המגן אברהם שבמקרה כזה אסור ליהודי

להנות מן האור, ודעת החיי אדם שמותר¹³. ולמעשה יש לעשות שאלת חכם.

האם מותר לומר לגוי שידיח את הכלים אף שיודע שהוא ידליק את האור לצורך זה?

המשנה ברורה מביא בשם הט"ז, שבאופן כזה שהיהודי מצווה את הגוי לעשות מלאכה המותרת אפילו שיודע שבשביל זה ידליק הגוי את הנר, מותר. והטעם, שהגוי מדליק את הנר בשביל הנוחיות של עצמו, ואע"פ שסוף סוף הרי כל הפעולה כאן נעשית לצורך היהודי, מותר, כיון שעצם הדלקת הנר לא היה מציווי היהודי וליהודי אין צורך בזה כלל, ורק הגוי לצורך עצמו שיוכל לקיים רצון היהודי הוא מדליק את הנר¹⁴.

ולא זו בלבד, אלא שאחרי שהדליק הגוי את הנר מותר ליהודי להנות מנר זה לצורך עצמו, ואף יכול לעזור לגוי בהדחת הכלים לאור הנר הזה. אבל לא ידח היהודי את הכלים לבדו לאור נר זה, מפני שבאופן זה נראה הדבר כאילו הגוי הדליק את הנר עבור היהודי ולא עבור עצמו¹⁵.

ולפי"ז, כמו כן מותר לומר לגוי שידיח את הכלים אף שאנו יודעים שישתמש במדיח כלים, כיון שליהודי אין זה משנה כיצד ידח הגוי את הכלים, והגוי לנוחיות של עצמו הוא עושה.

⁶ שם.

⁷ באופן שאין בעיה של בישולי עכ"ם.

⁸ שו"ע סימן שכ"ה סעיף י' ומ"ב שם ס"ק נ"א (ועיי"ש בביאור הלכה סעיף י"א ד"ה אם מכירו).

⁹ שו"ע סימן רע"ו סעיף ב'.

¹⁰ מ"ב ס"ק ט"ז.

¹¹ כגון שאנו רואים שמיד אחרי שהוא הדליק את האור הוא משתמש לאור זה.

¹² שו"ע שם, ומ"ב ס"ק י"ח.

¹³ מ"ב ס"ק י"ז, וביאור הלכה ד"ה ואם יש הוכחה.

¹⁴ מ"ב ס"ק כ"ז.

¹⁵ שם.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בדיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il